

UVODNÍ POZNÁMKY

Hospodářský vývoj v období mezi Lipany a Bílou horou je v posledních letech předmětem oživeného zájmu české historické vědy. Z hlediska celkové vědecké koncepce československých dějin jde o objasnění složité ekonomické situace 16. století, která má v českých zemích, podobně jako jinde v Evropě, ráz přechodu od typických feudálních forem k nové pozdněfeudální struktuře, vyúsťující specifickou cestou v kapitalismus. V 17. a 18. století patří české země do oblasti „druhého nevolnictví“, kapitalismus v zemědělství se rozvíjí tzv. „pruskou cestou“, manufaktura používá nevolnické práce. Je tato cesta započata již v 16. století? Je 16. století doba rozvoje nebo úpadku hospodářství? Nevyskytují se v ekonomice 16. století některé rysy kapitalismu? Lze již v této době mluvit o „druhém nevolnictví“? Kdy se české země na tuto cestu dostávají? Které příčiny tento nepříznivý vývoj způsobily? Jaké postavení zaujmají české země v ekonomice soudobé Evropy? To jsou otázky, které je nutno řešit — spolu s mnoha jinými — aby byla objasněna nejen doba sama, ale i mnoho obecných problémů hodnocení a periodisace celých českých dějin.

Studium ekonomiky 16. století patří ke klasickým tématům hospodářských dějin. O české buržoasní historiografii to však nemůžeme tvrdit. Pokud se významní buržoasní historikové věnovali studiu hospodářství této doby, pak to byly jen okrajové průvodní práce k jiným tématům. Kromě agraristiky nevzniklo speciální studium hospodářského vývoje. Hospodářství stále zůstávalo součástí „kulturních dějin“ (Winter) a vlastivědy, a jeho vědecké poznání proti okolním oblastem zaostalo.

Marxistické studium, které se rozvinulo v posledních letech, mohlo tudíž navázat na starší produkci pouze polemikou s některými názory. Jinak bylo nutno zkoumat nový materiál, formulovat nově problémy, aplikovat nové metody. Vedle prací monografických se objevují i syntetická zpracování širších otázek, shrnující dosavadní výsledky.

Pokusil jsem se v této studii shrnout výsledky staršího, cizího i vlastního studia feudálního velkostatku na předbělhorské Moravě s ohledem i na vývoj v Čechách. Poněvadž materiál této oblasti neumožňuje zatím zevrubný strukturální rozbor velkostatku, je zde zkoumána především hospodářská politika.

Rada soudů je formulována pouze hypoteticky a není citován všechen dokladový materiál. Proti dosud převažujícímu zkoumání techniky vrchnostenské výroby a vzájemného poměru jejích složek je práce orientována především na vlastní ekonomiku. Vzhledem k dějinám venkovského lidu se zabývám pouze některými ekonomickými předpoklady jeho postavení. I poměrně obsáhlá kapitola o třídním boji je koncipována jako součást hospodářské politiky velkostatku. Chce ukázat, že i v dobách, kdy nedošlo k velkým selským povstáním, působil třídní boj na ekonomiku i politiku feudálů. Zkoumání tohoto „denního“ třídního boje může teprve ukázat jeho skutečnou historickou roli. Materiál poddanských sporů ukazuje poddanské poměry v poněkud jiném světle než cifry neúplných statistických pramenů.

Je mou povinností vyslovit dík prof. Macůrkovi, pod jehož vedením tato práce vznikala jako součást výzkumného plánu historických kateder Univ. J. E. Purkyně, prof. Šebánkovi, prof. Kavkovi a prof. Polišíenskému za jejich zájem a cenné podněty. Díky jsem také velmi zavázán pracovníkům archivů. Bez pomoci zaměstnanců vzorně spravovaného Státního archivu v Brně by práce o novějších dějinách Moravy nemohla vzniknout. Ředitel archivu dr. Radimský mi poskytl své rozsáhlé znalosti materiálu a cenné rady. Za laskavou pomoc při studiu centrálních fondů děkuji dr. Stuchlíkové a dr. Kolmanovi ze Státního archivu v Praze.

J. Válka.